

Jubelstemming Miljoenennota 2006 is potsierlijk

Bas Jacobs

De Volkskrant, 20 September, 2005, Forum, p.12

Het kabinet doet alsof of de burger na jaren afzien er eindelijk weer op vooruit gaat. Dat valt tegen, zegt Bas Jacobs, en daarbij is verzuimd de economie schokbestendig te maken.

Jarenlang preekte het kabinet-Balkenende II hel en verdoemenis. Nu overdreven optimistische boodschappen verkondigen, is potsierlijk. Het voorziene herstel is bescheiden gezien het diepe dal waarin de economie was beland. Dat kan het kabinet in het zicht van de verkiezingen niet verbloemen met mooiweerpraatjes en een Sinterklaasavond.

Onzekere economische ontwikkelingen, het pro-cyclische begrotingsbeleid, grote onzekerheden rond de stelselherzieningen en de overgevoeligheid van de Nederlandse economie voor schokken in de financiële markten zijn belangrijke oorzaken van de langdurige economische malaise.

De economische ontwikkelingen zouden het kabinet moeten dwingen tot bescheidenheid. Ten eerste blijft het consumentenvertrouwen historisch laag omdat het kabinet nog steeds geen inzicht biedt in de koopkrachteffecten van de stelselherzieningen in zorg en sociale zekerheid. De consumptie stijgt weliswaar volgend jaar, maar die gaat volledig op aan de hogere ziektekostenpremies.

Ten tweede is het bedroevend gesteld met de werkgelegenheid. In de afgelopen vier jaar verdubbelde de werkloosheid zowat, van 3,5 procent naar 6,5 procent van de beroepsbevolking. In 2004, zo berekent het CBS, maakte de werkgelegenheid de sterkste terugval door in twintig jaar. Daarbij vergeleken verschrompelt de daling van de werkloosheid met 0,3 procent voor volgend jaar. Ondertussen roepen kabinetsleden badinerend dat we kampioen vrije tijd zijn.

Ten derde is de economie nog steeds zwak. In 2005 bedraagt de economische groei volgens het CPB een magere half procent. Het kabinet tamboereert op de tekenen van structureel herstel in 2006 en daarna. Inderdaad, berekeningen laten zien dat de economische groei zal aantrekken tot 2,5 procent. Met dank aan de nog altijd hoge werkloosheid, die de loonkosten drukt. Maar het kabinet taxeert de olieprijs voor volgend jaar op \$50 per vat, in mijn ogen een onderschatting. Dat kan volgend jaar een dure misrekening blijken: bij de huidige olieprijs van \$65 komen de tegenvallers uit op 0,6 procent minder groei en 0,8 procent meer inflatie.

Ten vierde is het koopkrachtherstel, vooral de middeninkomens in het vooruitzicht gesteld, twijfelachtig. Ook hier kan de hoge olieprijs de koopkrachtstijging doen verdampen. En dat terwijl het besteedbaar inkomen na drie jaar Balkenende is teruggevallen tot het niveau van 2000. De belangrijkste oorzaken zijn: de stijgende werkloosheid, de gestegen zorg- en pensioenpremies, de hoge energieprijzen en de

bepierking van de werkgeversbijdrage voor de kinderopvang. Mede door het kabinetsbeleid zijn de zwaksten het hardst getroffen en neemt de inkomensongelijkheid weer toe.

Dan het pro-cyclische begrotingsbeleid: Balkenende II is slechts gericht op beperking van het financieringstekort en heeft de zwaarste naoorlogse bezuinigingsronde ooit doorgevoerd. Dit heeft de economie een grote optater gegeven. Het trendmatige begrotingsbeleid is om zeep geholpen. Toen de economie in 2001 inzakte, dreigden de overheidsfinanciën volkomen uit het lood te slaan. Voor een belangrijk deel was dit een Paarse erfenis omdat onder Zalm tijdelijke meevallers zijn gebruikt voor structurele uitgavenverhogingen en belastingverlagingen. De kater van Paars is masochistisch bestreden met stokslagen en jarenlang vasten.

Door de aardgasbaten valt het financieringstekort nu mee. Met de verkiezingen in zicht vervalt ook dit kabinet in oude Paarse gewoonten: structurele lastenverlichtingen en uitgavenverhogingen, gefinancierd uit tijdelijke meevallers bij de gasbaten en sociale fondsen. Naast zwaar bezuinigen, wilde het kabinet ook grote delen van de sociale zekerheid fundamenteel hervormen. Van de (overigens juiste) voornemens de arbeidsparticipatie van ouderen te vergroten, komt weinig terecht. De ingrepen in VUT, prepensioen en WAO worden in de meeste CAO's weer gerepareerd via verslepen van regelingen naar de 'oudedagsparaplu' en het afsluiten van WAO-gat-verzekeringen. Het economisch herstel vertraagt omdat de pensioenpremies door dit alles blijven toenemen. Het kabinet is, in de week na de moord op Theo van Gogh, vrijwel geruisloos door de knieën gegaan voor de vakbeweging door fiscaal gesubsidieerd vroegpensioen mogelijk te blijven maken via de levensloopregeling.

Over de WAO zijn de coalitiepartners tot een gedrochtelijk compromis gekomen waarvoor niemand vooraf wilde tekenen. De effectieve strafpremie voor werkgevers die teveel mensen in de WAO dumpen (PEMBA) wordt afgeschaft. De uitkeringen worden verhoogd voor volledig arbeidsongeschikten. Daarnaast komen de keuringsartsen onder druk te staan omdat zowel werknemers als werkgevers er belang bij blijven hebben mensen te laten instromen in de WAO voor volledig arbeidsongeschikten. De daling van de instroom in de WAO gaat dus stokken. De gedeeltelijk private uitvoering leidt bovendien tot meer bureaucratische rompslomp en de uitvoeringskosten stijgen. De WAO verslechtert op vele fronten.

De invoering van het zorgstelsel leidt tot verdere stijging van de ziektekostenpremies. De ziektekostenverzekeraars vormen een kartel dat geen enkel belang heeft de premies laag te houden. Het wordt een oer-Hollandse traditie overheidstaken eerst af te stoten, om achteraf te zien dat effectieve concurrentie en mededingstoezicht niet goed zijn georganiseerd.

De invoering van het zorgstelsel schept grotere onzekerheden in de inkomensverhoudingen. Door de vrijstelling van ziektekostenpremies voor kinderen zien de midden- en hoge inkomensgroepen met kinderen hun inkomen sterk toenemen. Het kabinet introduceert een zorgtoeslag om de nominale premie te compenseren voor de

arme huishoudens. Een ding is duidelijk: de inkomensafhankelijke premie in de ziektekostenverzekering was een probaat middel inkomens te herverdelen. Compensatie van de nominale premies heeft geleid tot een wirwar aan compenserende belastingmaatregelen via de heffingskorting, de kinderkortingen, de ouderenkorting, de combinatiekortingen, de WW-premie en de zorgtoeslag. Zelfs de afschaffing van de OZB wordt opgevoerd als compensatie. Het gepriegel en gepruts om de koopkrachtplaatjes een beetje op te leuken duidt op een weinig doordachte kabinetsvisie op de inkomensverhoudingen.

Naast structurele hervormingen bij de sociale zekerheid voert het kabinet de verkeerde belastingmaatregelen door om de economie te versterken. De afschaffing van (het gebruikersdeel van) de OZB komt feitelijk neer op een verschuiving van de lastendruk van huizen naar arbeid. Dit is economisch gezien stompzinnig omdat belastingen worden verplaatst van minder economisch verstorende naar economisch sterk verstorende grondslagen. De maatregel verkleint structureel de werkgelegenheid en het inkomen. Hogere (netto) subsidies op het eigen huis leiden tot nog meer profijt voor eigenhuisbezitters vanwege stijgende huizenprijzen en bijgevolg nog grotere achterstand voor starters op de woningmarkt.

Voor de bevrozing van de accijns geldt ook: domme' belastingverlaging. De belastingdruk wordt opnieuw verschoven van milieuvervuilende zaken naar arbeid. Heffingen op energiegebruik zijn efficiënter dan arbeidsbelastingen. Stijgende energieprijzen leiden hoe dan ook tot een daling van het inkomen waaraan niet is te ontkomen. Het kabinet moet klare wijn schenken en niet aan de verleiding toegeven om de stijgende energieprijzen te compenseren.

Het kabinet laat na de Nederlandse economie schokbestendiger te maken. Door de overdadige fiscale subsidies op het eigen huis en de pensioenen pompt de Nederlandse overheid via de fiscus extra financieel risico in de economie. Nederland is een boom and bust-economie geworden. Het schokbestendiger maken van de Nederlandse economie vereist fundamentele ingrepen bij het eigen huis en het pensioen, maar iedere verwijzing hiernaar verklaart dit kabinet tot taboe.

De kenniseconomie is zo goed als dood, alle holle frasen over de noodzaak van de kenniseconomie ten spijt. Investerings in menselijk kapitaal via de afschaffing van het lesgeld voor 16-jarigen en de tegemoetkoming voor de kosten voor de kinderopvang zijn goed, maar zijn niets vergeleken bij de lastenverlichtingen op financieel kapitaal.

Het kabinet heeft het momentum voor noodzakelijke veranderingen in de sociale zekerheid verkwanseld door incompetentie en gebrekkig inzicht in de maatschappelijke verhoudingen.

Bas Jacobs is universitair docent algemene economie en openbare financiën aan de universiteiten van Amsterdam en Tilburg en verbonden aan NETSPAR.